

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. I. Sponsalia sunt mutua promisso futuri Matrimonii. Obligant graviter pro prima opportunitate; nisi certum tempus fuerit præfixum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

Matrimonii non veniunt sponsalia, contracta per verba de presenti; nec sponsi ipsi de presenti ante consummationem: si autem est indifferens, veniunt qui contraxerunt per verba de presenti, siue consummarint Matrimonium, siue non; non autem comprehenduntur sponsi de futuro, quando autem materia est favorabilis, dixi in corollario. præcedenti. Hæc ille.

10. *Intentia Covarr.*
Covarr. autem supra p. 2. c. 1. n. 2. & 4. existimat, jura loquentia de Matrimonio, & de marito, & uxore, accipienda esse, quando Matrimonium per verba de presenti contractum est, quamvis copula secuta minimè sit.

30. ff. de Reg. Juris
Quia *Nuptias non concubitus, sed consensus facit*. l. *Nuptias* 30. ff. de Reg. juris, nisi ex communi ususloquendi, ex legis intentione, vel ex alia simili causa deprehendatur, leges de Matrimonio loquentes, intelligi de copula consummato.

Reg. I. de Reg. Juris in 6.
Ex quo colligitur, hos Auctores non esse sibi mutuo contrarios, nam Sanchez suam distinctionem colligit ex materia subjecta, & indubie intelligi debet, nisi contrarium aliandè constet. Alioquin secundum Reg. Juris: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, scilicet intra naturalem & civilem proprietatem verborum.

11. *Cam jus aliquid dicitur in aliquo sponso, non venit uxor; sed cum in favorem.*
Sicuti ergo cum jus aliquid disponit in odium Clericorum, non veniunt Religiosi intelligendi; secus cum in favorem: pari certè ratione, & jure, cum jus aliquid disponit in odium sponsæ, non venit intelligenda uxor; secus cum in favorem: & similiter, cum jus aliquid disponit in odium uxoris, non venit intelligenda sponsa, secus cum in favorem, argumento leg. *Non sine* 5. Cod. de bonis quæ &c. ibi: *Quamvis ergo significatione nominis, maritus vel uxor post ceptum Matrimonium intelligatur, ex quo videlicet inducitur est dubietas: at tamen quia consequens est, ambiguis atque legum diversis interpretationibus titubantes causas, benigne atque naturalis juris moderamine temperare: non piget nos in presenti quoque negotio, de quo sublimitas tua suggestit, æquitati convenientem Fuliani, tantæ estimationis viri, atque disertissimi Jurisperiti, opinionem sequi; qui quidem de dotali prædio tractatu proposito, idem jus tam de uxore, quam de sponsa observari arbitratus est, licet lex Julia de uxore tantum loquatur. Quâ ratione tam sponsalitiâ donationem, quam hereditatem, quam memoratus sponsus suam sponsam lucrari voluit, non acquirit patri, sed ad eam pertinere, benignius esse perspicimus.* Ita Imp. Leo & Anthemius Neopitiano Magistro militum Dalmatiæ.

17. Cod. de Bonis quæ &c.
Si autem quæras à Sanchez; quando dicitur aliqua dispositio favorabilis, & quando odiosa. Respondet supra n. 4. esse considerandum primum dispositionis intentum: si enim id sit, in favorem alicujus statueri, est

12. *Quando dicitur aliquid dispositio favorabilis, & quando odiosa.*
favorabilis, licet in damnum, & odium alterius redderet: si verò primum intentum sit in alicujus odium & poenam, quamvis cedat in favorem alterius, est odiosa; quia ex primario fine attendenda est dispositio. Sic colligitur ex Gloss. c. *Si propter*, de Rescript. in 6. verb. *Primi anni*. Ubi illam constitutionem, referentem fructus vacanturæ Episcopo mortuo, appellat favorabilem; quia principaliter edita est in favorem Episcopi, ut debita persolvat, quamvis in eorum damnum, quibus obvenire debebant, redderet. Hæc ille, dicens esse communem doctrinam:

favorabilis, licet in damnum, & odium alterius redderet: si verò primum intentum sit in alicujus odium & poenam, quamvis cedat in favorem alterius, est odiosa; quia ex primario fine attendenda est dispositio. Sic colligitur ex Gloss. c. *Si propter*, de Rescript. in 6. verb. *Primi anni*. Ubi illam constitutionem, referentem fructus vacanturæ Episcopo mortuo, appellat favorabilem; quia principaliter edita est in favorem Episcopi, ut debita persolvat, quamvis in eorum damnum, quibus obvenire debebant, redderet. Hæc ille, dicens esse communem doctrinam:

Quæ tamen, ut vera sit, intelligenda est, secundum eundem Auctorem, quando odium à favore distingui nequit: tunc enim, inquit, ex principali intento favoris, aut odii, judicanda est favorabilis, aut odiosa: quoties verò favor, & odium distingui commode possunt, tunc verum habet alia doctrina hic tradita, ut extendenda sit quatenus est favorabilis, restringenda verò, quatenus est odiosa. Sic Covar. lib. 1. Variarum c. 11. n. 5. Hactenus Sanchez.

Cæterum in particulari decernere, quæ dispositio sit favorabilis, & quæ odiosa, hoc opus, hic labor est, nec spectat ad præsentem locum, & ideo supersedeo. Hoc tantum im præsentiarum addo; per sponsalia subinde etiam intelligi munera, quæ à sponso sponsæ dantur, leg. 1. Cod. Si nuptiæ ex rescripto petantur, ibi: *vel sponsalia, hoc est, arrarum data nomine, reddi sibi præcepto legum, cum statuta poena deposcunt*. Et Scriptura sacra in promptu est: *Non habet Rex sponsalia necesse*. 1. Reg. 18. v. 25. His suppositis de varia significatione nominis, ad rem ipsam venio, & quero primò. Quid sunt sponsalia, de quibus hic tractatur, & qualiter obligant? Respondetur:

13. *Per sponsalia aliquando intelligitur munera, quæ à sponso sponsæ dantur.*
1. R. C. Si nuptiæ &c. 1. Reg. 18.

CONCLUSIO I.

Sponsalia sunt mutua promissio futuri Matrimonii. Obligant graviter pro prima opportunitate, nisi certum tempus fuerit præfixum.

14. *Definitio Sponsaliorum*
Prima pars seu definitio Sponsaliorum desumpta est ex leg. 1. ff. de Spons. ubi Florentinus sic ait: *Sponsalia sunt mentio (id est, stipulatio) & repromissio (id est, reciproca promissio) nuptiarum futurarum*. Concordat Nicol. Pontifex ad Consulta Bulgarorum c. 3. (& ponitur cap. *Nostrates*. 3. 30. q. 5.) dicens: *Sed post sponsalia, quæ futurarum sunt nuptiarum promissa; facta quoque consensu*

eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur. Igitur non sufficit ad sponsalia promissio ex parte unius; nequit quippe illa dici *Repromissio*, aut *Promissa*; sed promissio tantum, aut promissum.

Aulus Gellius:

Adde, ut notat Aulus Gellius lib. 4. Noct. Attic. c. 4. non tantum virum vocari sponsum, sed etiam mulierem sponsam; quæ appellatio non conveniret, si unus tantum sponderet, alio non respondente. Et hinc in plurali, *Sponsalia*, dicuntur; quia non unius, sed utriusque partis promissionem involvunt. An autem possit dari promissio solum ex parte unius, quæ obliget, infra suo loco dicemus.

Excluditur autem ab hac definitione Matrimonium de præsentibus; quia non est promissio Matrimonii, seu futurarum nuptiarum, sed sunt nuptiæ de præsentibus; porro aliud omnino est promittere contractum in futurum, aliud de præsentibus contrahere, ut planum est in cæteris contractibus.

15. Obligatio Sponsalium per se gravis est.

C. 10. & 17 de sponsal.

idque ex iustitia.

Quantum ad 2. partem Conclusionis, id est, obligationem Sponsalium, hanc per se loquendo gravem esse docent communiter Theologi, & Jurisperiti, adductis variis iuribus, quorum aliqua loquuntur de sponsalibus iuratis, ut cap. *Ex literis*, 10. de Sponsalibus. & cap. *Requisivisti*, 17. eod. alia autem commodè intelligi possunt de Sponsalibus per verba de præsentibus, ut cap. *Atbo*, cap. *Desponsatas*, & cap. *de conjugali*, 27. q. 2. His ergo iuribus prætermisissis, probatur communis sententia ex ratione: quia hæc obligatio oritur ex repromissione onerosa in materia gravi; sicut ergo alii contractus onerosi in materia gravi obligant ex iustitia sub mortali, ita quoque hæc repromissio.

16. An etiam ex fidelitate.

Nunquid etiam ex fidelitate? Licet hæc virtus, quæ inclinatur ad servandam alteri fidem, id est, ad conformanda facta verbis, per se loquendo (sicut etiam virtus veracitatis, quæ conformatur mentem verbis) non obliget sub mortali, tamen hic & nunc potest esse infidelitas gravis, ex damno extrinseco, quod ex ea sequitur; si ergo ex infidelitate in servandis Sponsalibus, sequatur alteri grave damnum extrinsecum, patet, quid sit respondendum. Alioquin eo secluso non erit obligatio gravis ex fidelitate, sed solum ex iustitia. Quamquam etiam, quando sequitur grave damnum extrinsecum; potius fit obligatio gravis ex iustitia, quam ex fidelitate.

17. Obiectio solvitur. l. 1. C. de sponsal.

Si obijciatur Lex 1. C. de Sponsal. dicens: *Alii desponsata renunciare conditioni, & nubere alii non prohibentur*. Respondetur: non prohiberi, sponsam resiliere ex consensu sponsi, ad differentiam nempe Matrimonii, quod non solvitur ex consensu conjugum. Vel dici potest; non prohiberi sponsam resiliere, etiam sine consensu sponsi, per ipsum jus civile.

18. An spondentes debeant necessario velle se graviter obligare? Respondeo citius affirmativè, si reverà intendant contrahere sponsalia, quæ, ut proprio loco videbimus, inducunt impedimentum publicæ honestatis, quod certa matrimonia prohibet sub peccato mortali.

19. Occurritur obiectio.

Probatur hæc responsio; quia alioquin etiam posset aliquis velle contrahere Matrimonium de præsentibus, & solum velle se obligare sub veniali ad reddendum debitum. Item poterit quis vovere vota solemnia, cum obligatione veniali tantum manendi in Religione; quæ omnino repugnant communi sensui & apprehensioni omnium hominum. Nam omnes judicant, contrahentem Matrimonium sub mortali teneri reddere debitum; Religiosum peccare mortaliter, si non maneat in Religione.

Scio, actus agentium non operari ultra eorum intentionem, & ideo secundum communior sententiam, votum in re gravi posse obligare solum sub veniali, ut etiam lex (quidquid aliqui sine sufficienti fundamento reclamant) sed dico, Matrimonium quasi ex natura sua, quam contrahens nequit per suam intentionem mutare, afferre obligationem gravem ad debitum conjugale reddendum; similiter & Professionem religiosam ad servanda vota essentialia. Hinc ita vovens, non esset verus Religiosus; nec ita contrahens Matrimonium, verus conjux.

Per consequens, cum etiam sponsalia, de quibus jura loquuntur, quasi ex natura sua, vel potius ex lege Ecclesiastica, quæ non subest intentioni sponforum, afferant gravem obligationem non contrahendi Matrimonium cum certis personis, nequit esse verus sponfus secundum jura, qui non vult se graviter obligare juxta juris dispositionem, & ideo signanter dixi: *Si reverà intendant contrahere sponsalia*.

20. Notabile in Lugone.

Pro quo notandum ex Lugone de Contract. disp. 22. n. 42. in iis contractibus, quibus confertur jus in re, nihil prorsus fieri, si contrahentes solum intendant obligationem sub veniali, ubi alioquin foret obligatio gravis; in iis verò, in quibus solum contrahitur obligatio personalis, aliquid jus conferri, sed diminutum & insufficientis ad participandum nomen talis contractus.

Et quidem quoad contractus primi generis, v. g. donationem, mutuum & similes ratio est; quia per eos debet transferri dominium rei, quod tamen non transfertur, si prior dominus prohibito sine gravi peccato possit re illam uti, invito posteriori domino: nam in hoc consistit potissimum ratio dominii, quod res non possit à domino sine gravi injuria auferri. Si ergo donator v. g. noluit se obligare sub peccato gravi ad non repetendum,

dum, quod dedit, non fecit donarium perfectè & absolute dominium; & per consequens illa non fuit donatio, sed obligatio seu promissio alterius generis, quâ donator se obligavit sub veniali ad permittendum donatario ulum illius rei, licet dominium in ipsum non transferret.

obligationibus, in quibus dies non ponitur, presentis die debetur. Et leg. Eum qui. 4.1. ff. de Verb. oblig. §. Quoties autem in obligationibus dies non ponitur, presentis die pecunia debetur, nisi si locus adjectus, spatium temporis inducat, quo illo possit perveniri. Verum dies adjectus efficit, ne presentis die pecunia debeatur. Ex quo apparet, dici adjectionem pro reo esse, non pro stipulatore.

1.41. ff. de verb. oblig.

21. Ex ejusmodi venditione oritur aliqua obligatio, sed diminuta.

Quoad contractus verò, ex quibus obligatio solum personalis oritur, dicimus (inquit Eminent.) licet ex tali intentione obligatio aliqua diminuta oriri possit, non tamen illam, à qua talis contractus simpliciter denominatur. Nam venditio equi v. g. in qua venditor solum sub veniali se obligat ad dandum equum, & emptor similiter ad solvendum pretium, non dat jus illud ad rem, quod dicitur jus simpliciter & cui resisti non potest sine culpa gravi, & fundat injuriam simpliciter, & quod solum appellari solet jus ad rem, sed aliud jus diminutum, quod leges non considerant. Non est ergo emptio & venditio simpliciter, quia hæc sine gravi injuria violari non potest; sed est alia obligatio diminuta, cui leges nomen non imposuerunt, nec de illa loquuntur; quare quicquid de contractu emptionis & venditionis à jure statutum est, illi contractui non conveniret. Hæc ille.

Confirmatur à simili in voto; quod obligat pro prima opportunitate, nisi fuerit certus terminus præfixus, ut omnes admittunt, & facile probatur; quia alioquin nullâ certâ ratione poterit postea designari tempus, pro quo obligare incipiat; quippe non magis votum ex se exigit impleri hoc tempore, quàm illo; sed totum hoc pendet à voluntate votentis: quando ergo voluntas illa indeterminata est, oportet aliundè certum tempus designare, vel nunquam obligabit, & sic erit inane votum.

24. Similiter obligat votum.

22. Ex Matrimonio sine animo gratiæ oritur obligatio, sicut ex sponsalibus.

Quidquid sit de hac distinctione inter donationem v. g. & emptionem (quæ dicit aliquis, non videtur subsistere; nam etiam ex tali donatione oritur aliqua obligatio, licet alterius generis, ut Lugo admittit) quidni admittenda sit inter tale Matrimonium, & talia sponsalia? Nam ex tali matrimonio nulla omnino oriretur obligatio, ita ut, nec sub veniali talis conjux teneretur debitum reddere; hoc enim reddere non potest, nisi verus conjux, qualis ille non esset; at verò ex talibus sponsalibus oriretur obligatio sub veniali ad contrahendum matrimonium, quia non repugnat aliquem solum sub veniali ad id teneri, ut infra latius dicitur, tamen non sit verus sponsus.

Hinc scriptum habes Deuter. 23. v. 21. Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Quod maxime verum habet in voto Religionis, per quod vovens dedicat totum tempus vitæ suæ Deo. Cum ergo similiter sponsus promittat toto vitæ suæ spatio cum sponsa convivere, & vice versâ sponsa cum sponso, videtur esse in mora, qui primâ opportunitate non implet sponsalia. Voco autem primam opportunitatem, illud tempus, quod spectatis omnibus circumstantiis prudenter censetur opportunum.

Deut. 23;

23. Sponsalia obligant pro prima opportunitate, nisi certum tempus fuerit præfixum.

Restat ultima pars Conclusionis, scilicet tempus, pro quo sponsalia obligant; est autem prima opportunitas, nisi certum tempus fuerit præfixum; quæ limitatio nullam admittit dubitationem; sicut enim sponsi poterant non contrahere ulla sponsalia, id est, poterant nullo modo velle se obligare ad futurum Matrimonium; ita etiam procul dubio poterant se velle obligare solum pro certo tempore, id est, ad contrahendum Matrimonium hoc vel illo die, hoc vel illo mense, hoc vel illo anno; cum jura nusquam certum tempus præscribant.

Limitat hanc sententiam Sanchez lib. 1. disp. 28. nu. 2. si sponsus à sponsa, aut vice versâ sponsa à sponso petat sponsalia impleri. Ratio; quia, inquit, id generale est in omni debito absque diei præscriptione, solum enim tenetur debitor à creditore requisitus solvere, ut constat ex leg. Debitorum presentes, C. de Pignoribus, ut ibi docet Gloss. verb. Conveniendi. Hostiensis, & alii. Quod pro foro conscientie intelligendum est, nisi creditor petere non audeat, etiam ex timore reverentiali; tunc enim, quàmvis creditor non petat, constituitur in mora promissor. Idem est dicendum, quando ex oblivione creditor non petit. Et ratio hujus doctrine est; quia ex quo creditor debitum novit, & potens commodè petere, debitum minime petit, videtur consentire dilationi.

25. Limitatio ex Sanchez.

1.4. ff. de Reg. juris.

Sin autem nec ipsi certum tempus præscriperint, intelligendam esse primam opportunitatem, probatur argumento leg. 14. ff. de Reg. juris, quæ sic sonat: In omnibus

Sic ergo in sponsalibus, absque termino contractus, dicendum est, quod si conscius alter sponsus, minimeque oblitus, & potens commodè petere, non petat ea impleri, tutus est promissor; si verò alter petat impleri, vel si minime petat, id eveniat ex oblivione, aut quia non audet, non est tutus promissor, sed tenetur statim habitâ commodâ opportunitate

te implere: quod maximè pro foeminis ad-
vertendum, licet enim maximè cupiant spon-
salia perfici, sæpè non audent petere, vel non
instant ob sponforum timorem, vel ne tædio
affecti desistant; unde sponsi tuti non erunt,
quia ea dilatio non est voluntaria. Hactenus
Sanchez.

26.
Non contra-
riatur no-
stra Concl.

Sed nunquid contrarius nostræ Conclu-
sioni? Non puto, si verum est, quod ait:
Ex quo creditor debitum novit, & potens
commodè petere, debitum minimè petit, vi-
detur consentire dilationi. Quippe Conclu-
sio nostra intelligenda est de obligatione pro
prima opportunitate, per se loquendo, id est,
nisi pars consentiat dilationi, aut alia justa
causa differendi occurrerit; quamvis & tunc
non fit prima opportunitas, id est, ut supra
dixi, illud tempus, quod, spectatis omnibus
circumstantiis, prudenter censetur opportu-
num.

Porro quòd illa taciturnitas semper fit
sufficiens signum consensus in dilationem,
unde constat? Sanè non ex lege, quam citat
Sanchez, & sic sonat: *Debitores præsentis
prius denunciationibus conveniendi sunt. Igitur
si conventi, debito satis non fecerint, persequenti
tibi pignora seu hypothecas, quas instrumento
specialiter comprehensas esse dicis, competentibus
actionibus Rector provincie auctoritatis sue
auxilium impartiri non dubitabit. Ubi Gloss.*

I. x. C. de
Pign.

verb. *Conveniendi. inquit: Ex urbanitate. &
sic ff. de servi. urb. prædio. l. Quidam Hybe-
rus. secus autem ubi vult vendere pignora, quia
tunc ex necessitate denunciat, ut infra de distr.
pign. l. Creditor. & infra de Ju. dot. imp. l.
finali. Item potest dici, quòd ex necessitate denun-
cietur eis, si non fuerat dies statuta ad solven-
dum, alias non: ut infra de contrab. & com-
mit. supra. l. Magnam.*

27.
Taciturni-
tatis credi-
toris non
semper est
signum con-
sensu in di-
lationem
solutionis.

Ergo generaliter debitores sive præsentis,
sive absentes, quando non est præfixus dies,
non tenentur in conscientia solvere debitum,
nisi requisiti à creditoribus, quomodo id rectè
sequitur ex ista lege? Neque enim lex gene-
raliter loquitur de omnibus debitis seu debi-
toribus, sed de præsentibus tantum, qui
hypothecas seu pignora dederant suis credi-
toribus, quorum venditionem prohibet ante
denunciationem seu conventionem debito-
rum præsentium, post hanc autem permittit
illam fieri auctoritate iudicis, ut sensus sit:
debitores præsentis prius denunciationibus
conveniendi sunt, quam eorum pignora
vendantur seu distrahantur. Ergo ante con-
ventionem non tenebantur in conscientia
solvere debitum primà opportunitate, quan-
do non est præfixus certus dies, negatur Con-
sequentia; nisi aliundè, quam ex illa lege
possit rationabiliter præsumi consensus cre-
ditoris in dilationem.

28.

Hinc gratis asserit Sanchez supra n. 3. le-

ges, ex quibus probavimus Conclusionem
nostram; intelligendas esse, quando credi-
tor debiti conscius illud petit, vel si non pe-
tat, invitus ob timorem id faciat; nulla quip-
pe mentio fit petitionis in illis iuris, ut
patet inspicienti ea. Et sicut dicit ibidem
Sanchez, in voto, cui non est præfixus certus
dies, creditorem, qui est Deus, semper petere
redemptionem voti; ita ego dicam, in aliis de-
bitis, quibus non est præfixus certus dies,
creditorum vi istarum legum semper petere
solutionem (quæ supponitur esse ipsi grata)
nisi positivo aliquo signo contrarium signi-
ficet.

Gratis asse-
ritur requiri
petitionem
creditoris ut
debitor
obligeatur.

Sed dicit aliquis; si detur mutua pecunia,
vel alia quælibet res absque præfixo termi-
no, non debet statim restitui, sed auctoritate
Iudicis præfigendus erit terminus; ergo simili-
ter in aliis debitis.

29.
Obiectio.

Respondeo negando Consequentiam. Nun-
quid benè sequitur; res mutuata non potest
repeti; ergo similiter in aliis debitis? Evi-
dens est quòd non. Et ratio differentiae est;
quia aliàs mutuum non foret utile. At in
nostro casu (inquit Bas. Poncius de Mat.
lib. 12. c. 6. n. 1. ubi tenet nostram Con-
clus.) longè diversa ratio est; non enim est
necessarium tempus expectandi, in quo fit
utilis ea promissio; est enim utilis à princi-
pio, & utilis adimpletio; & ita etiam alio
non petente adimplenda est, nisi alter adim-
pletionem differri ex causa postulet. Hæc ille.

Diluitur.

Poncius.

Sed quid faciendum, interrogat quisquam,
frit qui contraxit sponsalia, etiam requisitus
nolit ea adimplere, idque sine aliqua ratio-
nabili causa? Nonne cogendus per judi-
cem?

30.

Respondeo primò: jure civili nequidem
monendus videtur, multò minùs cogendus;
probat ex leg. 1. Cod. de Spons. quam su-
pra retulimus, ubi, secundum communem
explicationem, permittitur sponso, vel spon-
sæ recedere à sponsalibus, etiam invitâ com-
parte, & sine ulla rationabili causa; præter-
quam, inquit Poncius supra n. 2. si arrhe in-
tervenissent, quæ duplicatæ à renuntiante
restituuntur, & hoc renuntiationis genus re-
pudium appellatur, ff. de Verb. signif. l. Inter
supra 101. ibi: *Divortium inter virum &
uxorem fieri dicitur; repudium vero sponse re-
mitti videtur. Item leg. 191. cod. Inter di-
vortium & repudium hoc interest, quòd repu-
diari etiam futurum Matrimonium potest, non
rectè autem sponsa divorisse dicitur.*

Quid fa-
ciendum, si
sponsus re-
quisitus no-
lit sponsa-
lia adimple-
re.

1. x. ff. de
Verb. sign.

1. x. ff. cod.

31.

Porro hoc repudium fieri potest à pa-
tre pro filia, quam habet in potestate ff. de
Spons. l. 10. *In potestate manente filia, pater
sponso nuntium remittere potest, & sponsalia dis-
solvere. Secus tutor leg. 6. cod. Si puellæ tuto-
res ad finiendam sponsalia nuntium miserunt, non
putarem susceptorum ad dissolvendam nuptiarum
spem*

Pater pro
filia potest

sponsalia dis-
solvere, secus tutor.

1. x. ff. de
sponsal.

1. 6. cod.
spem

spem hunc nuntium: non magis quam sponsalia posse eos solos constituere, nisi forte omnia ista ex voluntate puellae facta sint. Igitur jure civili adversus eum, qui recusat implere sponsalia, nulla competit actio.

32. *Jure Canonico sponsus est compellendus. c. r. de sponsal.*
 Respondeo 2. Jure Canonico prius monendus est, & si adhuc renuat, per censuram compellendus, nisi rationabilis causa obtulerit, maxime si sponsalia fuerint juramento firmata. Est apertus textus de Spons. cap. 10. sequentis tenoris: *Ex literis Sylvani Episcopi accepimus, quod cum duo nobiles viri sui Episcopatus, G. scilicet de Monstra. & B. filios & filias impubescentes haberent, inter se convenerunt, quod eos ad invicem matrimonii copularent: & hoc tam patres, quam filii sub juramento se promissere facturos: inter quos liquidem G. filiam alterius consentiente patre, se juravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare, eum Episcopus compellere voluit, ut quod juraverat adimpleret. Et infra: Quia igitur predicto G. periculosum est contra suum juramentum venire: Fraternitati tuae mandamus, quatenus si hoc tibi constiterit, eum moneas: et si non acquieverit monitis, Ecclesiastica censura compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obtulerit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet. Ita Alex. 3. Pictaviensis Episcopo.*

33. *Primo tamen monendus est, neque compellendus, si ob sit rationabilis causa.*
 Ubi in primis Pontifex requirit monitionem pravam, ut patet ex illis verbis: *Eum moneas, & si non acquieverit monitis &c.* Secundum notat; non esse compellendum talem sponsum, si obstat rationabilis causa, ob quam nolit sponsam in uxorem recipere, ibi: *Nisi rationabilis causa obtulerit.* Ubi Gloss. verb. *Rationabilis.* Puta, inquit, *consanguinitas, vel affinitas, vel aliquid aliud perpetuum impedimentum.* Tertio bene observanda illa verba: *Eum Episcopus compellere voluit, ut quod juraverat adimpleret.* Et infra: *Quia igitur predicto G. periculosum est contra suum juramentum venire.* In quibus verbis videtur Pontifex pro ratione compulsionis allegare, non tam obligationem sponsalium, quam obligationem juramenti. Et hinc multi apud Sanchez supra disp. 29. n. 3. docent, tantum cogendum esse sponsum, quando juramento sponsalia confirmavit.

34. *de requiruntur sponsalia jurata.*
 Nihilominus alii quamplurimi, quos sequitur Sanchez n. 4. idem affirmant de sponsalibus non juratis. Et probant; quia Judex tenetur ex officio compellere ad reddendum unicuique, quod sibi ex justitia debetur; sed contrahens sponsalia, tenetur ex justitia servare fidem, quamvis ea non jurarit; ergo tenetur Judex ipsum compellere, argumento cap. 1. de Pactis, ubi ex Conc. Africano ita legitur: *Aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus (si se non cohibuerit) Ecclesiasticam sentiat disciplinam.* Ergo Ecclesia non tantum jurantem, sed etiam simpliciter promittentem compellit.

Ad cap. *Ex literis*, respondet Sanchez supra, idem ponderare juramentum, quia narrat facti contingentiam, non autem, quod soli juramento jus compellendi innitatur. Fateatur interim n. 5. quando juramentum sponsalia confirmavit, studiosius compellendum esse promittentem, ratione majoris vinculi & Religionis juramenti. Fateatur & nos, atque praeterea dicimus, ex solo isto cap. *Ex literis*, non satis efficaciter probari compellendum esse sponsum, qui non juravit.

35. *Non esse compellendum, tamen si jurasset, videtur tenere D. Tho.*
 Quin immo etiam eum, qui juravit, non esse compellendum, videtur tenere Sanctus Thomas 4. dist. 27. q. 2. a. 1 ad 2. ubi tamquam certum relinquit, non esse cogendum, ubi deest juramentum; ubi autem illud adest, refert duas sententias, & in ultimo loco dicentem, non esse cogendum, quare illam videtur amplecti. Ita Sanchez supra n. 2. Subscribo verba S. Thomae. *Ad secundum dicendum, quod ex tali promissione obligatur unus alii ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non solvens promissum, nisi legitimum impedimentum interveniat: & secundum hoc etiam Ecclesia cogit, injungendo poenitentiam pro peccato, tamen in foro contentioso non compellitur, quia matrimonia coacta consueverunt malos exitus habere, nisi forte juramentum interveniret, quia tunc cogendus est, ut quidam dicunt, quamvis alius non videatur propter causam praedictam, praecipue, si de uxorcidio timeatur.*

36. *Fundamentum illius sententiae ex c. 17. de sponsal.*
 Neque haec sententia caret fundamento in jure, sed videtur aperte colligi ex cap. 17. de Spons. sequentis tenoris: *Requisivit a nobis tua Fraternitas, qua censura mulier compelli debeat, quae, jurissurandi religione neglecta, nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit.* Et infra: *Ad quod breviter respondemus, quod cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.* Ita Lucius 3. Rapalen. Episcopo. Ubi, ut vides, assignat pro ratione suae responsionis libertatem Matrimonii, & difficiles exitus coactionum ad contractum tam onerosum, sicuti est matrimonium.

37. *Conciliatur haec sententia.*
 Sed nunquid aliud Alex. 3. cap. *Ex literis*, docet, aliud hic Lucius 3. Minime. Nam in primis illa verba Lucii: *Monenda est potius, quam cogenda*, exponit Gloss. ibi verb. *Cum libera.* Id est, prius monenda, & postea cogenda propter juramentum suum. Similis expositio 23. q. 4. cap. *Non invenitur*, in fine, ubi sic lego: *De vobis autem corripiendis, atque coerendis habita ratio est, qua potius admoneremini ab errore discedere, quam pro scelere puniremini.* Ubi Gloss. verb. *Potius.* inquit: *Id est, prius; & sic ponitur haec dictio, Potius extra de Spons. Requisivit, bene enim puniuntur haeretici, se non respiciant.*

Si

Aversa;

Si hæc expositio minus ardeat, quia (ut notat Aversa hic q. 8. Sect. 8. §. Ob hanc varietatem) ratio, quæ subditur; Cum coactiones &c. denotat simpliciter non esse cogendam; dicitur, mulierem in casu proposito non esse cogendam, quando obstat rationalis causa, id est, quando timentur graviora mala & scandala, ut perpetuæ dissensiones, jurgia inter conjuges, virum relicta uxore discessurum & similia. Et hoc est, inquit Sanchez supra n. 4. quod cap. Ex literis, de Spons. dicitur, cogendum esse, nisi rationalis causa obstitit, & constat ex ratione, quam textus subjungit, ibi: Cum coactiones difficiles soleant exitus habere. Hæc ille.

38. Quæ hic sit rationalis causa ex Pontio.

Audiamus etiam Pontium supra n. 5. Namine, inquit, rationalis causæ quævis illa intelligitur de his, quæ sufficiunt ad dissolvenda sponsalia. Inter illas autem ea est, si sponsa ita exhorrescit sponsum, ut verosimile sit scandala, lites, perpetuæque discordias ex Matrimonio fore, ... Quare non toleratur minus peccatum (scilicet violatio fidei, & perjurium) ad evitandum majus (scilicet perpetuas inimicitias) sed decernitur, jam in eo casu non habere locum obligationem promissionis atque juramenti, propter insignem factam rerum mutationem. Ex quibus fit, hujus causæ cognitionem esse debere judiciale, cum pronuncianum sit super valore sponsalium, & eorum dissolutione. Ita Basil.

39. Quare sponsi non sunt compellendi, quando timentur graviora scandala, ex Sanchez.

Sed contrarium docet Sanchez supra n. 4. ubi probat, non esse compellendum sponsum aut sponsam, quando graviora scandala timentur; quia, inquit, Judicis est compellere, ubi fini Matrimonii expediret (ex fine enim desumenda est necessitas mediocrium) sed in eo casu non expedit fini Matrimonii cogere, sed potius mutuum obsequium, quod ipsius finis est, impediatur & perturbabitur. Item; quia tunc Judex, coactionem denegans, actori favet; vitat enim ipsius grave damnum, ut si petenti proprium gladium, ad se necandum, Judex denegaret. Tandem, quia expedit Ecclesiam minus malum permittere, ut majus vitet; majus autem malum est, scandala & perpetuas inimicitias oriri, quam fidem sponsalium frangere, justè ergo Ecclesia hoc permittit, gratiâ illud vitandi. Ita Sanchez.

40. Putat hic Auctor non debere iudici juridicè constare periculum scandali. Dicastillo.

Hinc secundum ipsum (quem sequitur Dicastillo hic disp. 1. n. 359.) potest dari aliquod periculum scandali, aut alia rationalis causa, quæ licet non deobliget renuentem sponsalia, tamen sufficiat, ut propter eam Judex possit desistere à coactione. Et ideo non credit Sanchez supra n. 6. necesse esse, ut iudici juridicè constet, tale periculum, seu talis causa; totum enim id negotium, inquit ille, arbitrio, & prudentiæ

Judicis videtur esse commissum, ut videtur probari ex cap. Requisivit, de Spons. ibi: Monenda est potius, quam cogenda, & cap. 2. eod. tit. ibi: Commonendi sunt & omnibus modis inducendi: quare credo sufficere, ut Judex ex circumstantiis, quas præ oculis habet, prudenter arbitretur, ea scandala sequenda esse. Hæc ille.

Verum Pontius supra n. 4. existimat, cap. 2. quod hic citat Sanchez, non esse ad rem, de qua agimus. In eo enim, inquit, non est sermo, quando sponsalia unus ex eis implere non vult; sed quando sponsalia mutuo consensu eorum, qui contraxerunt, dissolvuntur. Expressè enim dicitur: Si autem se ad invicem admittere noluerint. Idem indicat exemplum, desumptum ex contractu societatis, quo utitur Pontifex.

Neque hanc interpretationem labefactat; quod dicat textus, illos prius monendos, & modis omnibus inducendos, ut præstitam fidem observent, & si non paruerint, patienter tolerandum esse, quasi insinuare videatur Pontifex, peccatum esse in ea dissolutione; cum tamen in dissolutione ex consensu mutuo sponsalium nullum peccatum sit.

Respondetur enim; dupliciter aliquid in jure dici, patienter tolerari, uno modo permittendo solum illud, ut minus malum, ad evitandum majus, ut in cap. Cum jam dudum, 18. de Præbend. cap. fin. dist. 4. & cap. Si quod verius, 33. q. 2. Melius enim est ex duobus malis, quod minus est seligere. cap. Duo mala, dist. 13. Alio modo aliqua in jure permitti dicuntur, licet impunè fiant, & absque peccato; quia mallet jus ob aliquam rationem aliud fieri, ut in dicto cap. 2. mallet enim Summus Pontifex, vitandæ inconstantiæ causâ in re tanti momenti, Matrimonium contrahi, quam ab sponsalibus discedi mutuo animo: atque idcirco prius admonendos, & inducendos scribit, quam à sponsalibus discedant. Sic explicant Tancredus, Hostiens. Panormit. ibi, Covarruvias 1. part. de Matr. c. 5. §. 1. in principio, ubi & eam interpretationem communem dicit.

Igitur in dicto cap. 2. non utitur Pontifex verbo Cogendi, sed, Monendi; quia de illis agit, qui ex mutuo consensu recedunt, quibus recedere quidem impunè licet, sed vitandæ inconstantiæ causâ, quam præ se ferunt, monendos dicit Pontifex ne recedant. Hactenus Pontius.

Exscribo verba illius textus: Præterea hi, qui de Matrimonio contrahendo purè, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & omnibus modis inducendi, ut præstitam fidem observent. Si autem se ad invicem admittere noluerint: ne forte aeternis inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet: videtur quod adinstar eorum, qui societatem inter-

41. Eum im-pugnat Pontius.

42. Dupliciter dicitur in jure aliquid patienter tolerari; C. 18. de Præb. c. fin. dist. 4. c. 33. q. 2. c. 1. dist. 13.

43. Verba cap. 2. de Sponsal. expendantur.

po.

posicione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

Ubi Gloss. verb. In patientia, tenet sententiam Sanchez ibi: Hugo dicebat & bene, quod loquitur de comparativa promissione ut infra: Qui Clerici vel vo. cap. Veniens, quod & mihi videtur, & loquitur dispensative: & hoc aperte indicant ista verba: hoc possit in patientia tolerari, ne deterius inde contingat: nam multa per patientiam toleramus &c. supra de Præb. Cum jam dudum. Alias de jure mero debent compelli, ut fidem sive juramentum servent. Hæc Gloss.

Covartuvias autem supra allegatus putat, ly In patientia tolerari, expressum fuisse propter vulgares, apud quos, inquit, posset forsan scandalum oriri ex hac dissolutione sponsaliorum: idem dicit, monendos esse contrahentes sponsalia, ne illa dissolvant, non tamen compellendos: eorum enim consensus sufficiens est ad illa dissolvenda. Ita hic Auctor.

Sed quæ potest esse ratio scandalum in hac dissolutione apud vulgares, si mutuus consensus est causa sufficiens, sicut alia plures cause sunt, propter quas dissolvuntur sponsalia absque scandalo vulgari?

Quidquid ergo sit de hoc textu, qui non est necessarius ad probationem veritatis, de qua disputamus, dico cum Sanchez supra n. 7. Judicem prudenter debere procedere absque strictissima coactione, ne consensus requisitus ad Matrimonium deficiat; non quin possit absolute stare consensus matrimonialis ex tali metu, est d. gravis foret, quoniam iustus est; sed quia periculum, ne exterius, qui cogitur, fingat consensum, interius omnino dissentiens. Quare, inquit Sanchez supra, si Judex sponsum ita obstinatum esse videat, ut liberè Matrimonio consentire repugnet, monitione potius, quam exactissimâ coactione utatur.

Ex quo inferit n. 8. si censura lata, viderit sponsum esse pertinacem, nihilque censuram prodesse, absoluturum esse à censura, quamvis sponsum absolutorem minimè perat. Contrarium insinuat Gloss. in Cap. Ex literis. 10. de Spons. verb. Compellas, dicens: Arg. contra inf. eod. Requisivit. Hoc consuevit intelligi pluribus modis: quod hic dicitur de rigore, intelligitur ibi de misericordia, ne deterius inde contingat, arg. supra eod. Præterea. Vel conditionaliter sunt cogendi, ut de nolentibus fiant volentes, sed non finaliter, 23. q. 6. Vides. Sed neutra solutio videtur sufficere, quia iste mortaliter peccat, veniendo contra juramentum, ergo potest compelli finaliter, 24. q. 3. Tam Sacerdotes, & cap. Ecce autem crimina. Hæc Gloss.

At tu, si fueris Judex, sequere sententiam Sanchez, quæ est magis communis & verior. Nec obstant Jura allegata in oppositum; quia non loquuntur de finali compulsione, ex qua

nata sunt sequi scandala & gravia mala, veluti ex compulsione finali ad Matrimonium supponuntur secutura.

Sed objicit aliquis contra principalem doctrinam; In obligatione facti nemo compelli debet, sed persoluto interesse liberatur, arg. Leg. Stipulationes, 72. §. Celsus. ff. de Verb. oblig. Celsus tamen lib. 38. digest. refert Tuberonem existimasse, ubi quid fieri stipulemur, si non fuerit factum, pecuniam dari oportere, idque etiam in hoc genere dividi stipulationem, secundum quam Celsus ait posse dici, justâ æstimatione facti dandam esse petitionem.

Respondeo: id non habere locum in iis, quæ non recipiunt æstimationem, ut est Matrimonium, & alia spiritualia, in his enim præcisè ad factum compelli potest. Diverfitas oritur ex intentione contrahentium, qui censentur in rebus, quæ æstimationem recipiunt, contenti esse, quod in locum facti succedat interesse.

Quæris à me, quis competens Judex coactionis, de qua loquitur cap. Ex literis, 10. de Spons. Respondeo: manifestum est, quod solus Ecclesiasticus, cum textus ille loquatur de coactione per censuram Ecclesiasticam.

Quia tamen & aliâ viâ, v. g. per carcerem (ut docet Henriquez lib. 11. de Matr. c. 13. n. 4.) aut similem poenam fieri posset, hinc communi judicio DD. etiam Judex sæcularis, dummodò de valore sponsalium minimè agatur, ad ea compellit, quamvis juramento confirmata sint; sicut cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam. Interim quia communiter opponitur, vel sponsalia non fuisse valida, vel esse legitimam rescindendi causam, de qua solus Ecclesiasticus cognoscit, hinc Aliqui simpliciter afferunt, Ecclesiasticum esse hic competentem Judicem.

Cæterum nota, quod supra diximus ex Sanchez, non requiri hic perfectam cognitionem judicalem, intelligendum esse, quando Judex dispensando rescindit contractum ob rationabilem causam majoris mali, quia in dispensationibus aliarum etiam obligationum, sufficit prudens & probabile arbitrium legitimi dispensatoris. Secus verò erit, si velit tamquam Judex judicare & declarare, in eo eventu non valere sponsalia; tunc enim necessaria est cognitio judicialis, ut supra audivimus ex Poncio. Et ita hos Auctores conciliat Mart. Perez disp. 11. sect. 2. n. 4. & 5. bene, an malè, relinquo Aliorum judicio. Ego existimo haud multum laborandum esse pro hac conciliatione; quia in aliis multis Sanchez & Poncius discordant.

Pergo itaque ad alia, & sequenti Conclus. examino sententiam, quæ admittit promissionem liberalem seu gratuitam futuri Matrimonii.

47. Objectio contra principalem doctrinam ex l. 72. ff. de Verb. oblig.

Solvitur.

48. Quis hic competens Judex coactionis.

Henriquez.

49. Quando requiratur perfecta cognitio judicialis, & quando non.

44. explicatio vocum.

45. Index sponsum debet procedere absque strictissima coactione ex l. 10. de Spons.

46. Index sponsum debet procedere absque strictissima coactione ex l. 10. de Spons.

47. Index sponsum debet procedere absque strictissima coactione ex l. 10. de Spons.